

SVENSKA
FORNMINNESFÖRENINGENS
TIDSKRIFT.

FÖRSTA BANDET.

1:a häftet.

INNEHÅLL:

	Sid.
Svenska Fornminnesföreningens årsmöte i Vexjö 1—3 juni 1870	1
GRANLUND, V., Svenska folket i sina ordspråk	27
WIBERG, C. F., Gestriklands fornborgar (med 1 träsnitt).....	46
MONTELIUS, O., Svensk konst under hednatiden (med 11 träsn.)	52
NILSSON, S., Bref till sekreteraren i Sv. Fornminnesföreningen	69
MANDELGREN, N. M., Det gamla grafkoret i Torrlösa.....	83
Notiser: Inglinge hög, af P. E. B—d (med 3 träsnitt).....	89
Höjdkarta öfver Kalkudda skans, af P. E. B—d (med karta)	93
Folkvisa från Nerike (med musik)	94

Det gamla grafkoret i Torrlösa.

AF

N. M. Mandelgren.

Det är ett sorgligt exempel på den liknöjdhet hvarmed ganska märkliga historiska minnen af mången bildningens och upplysningens man betraktas, som jag har att anföra. Sjelfva berättelsen derom torde i sin enkelhet vara tillräcklig att göra denna klagan berättigad.

I Torrlösa kyrka i Skåne, i den församling der Eriksholm (sedermera kalladt Trolleholm) är beläget, hade forna egare af herrgården blifvit begrafna. Ett fyrkantigt grafkapell hade af herr Tage Otteson Thott blifvit uppfördt 1614 invid södra sidan af kyrkan; det bestod af ett lägre hvalf, inrättadt till grafkor, och ofvanpå detta ett högre, som begagnades som ett sidokor till kyrkan. Kapellet var muradt af tegel med tegeltak, och öfverst på spetsen satt ett klot af koppar. Det undre hvalfvet eller grafkoret innehöll nio likkistor, hvilka stodo temligen trångt. Längst inne till venster, då man inkom från kyrkan genom en låg dörr, under den trappa, som ledde från det öfre koret till kyrkan, låg gamle herr *Otto Thott*. Han var svept i tjockt ljusbrunt siden, beströdt med stora broderade buketter af pingstliljor och tulpaner, och bar en kalott af samma tyg, allt beprydt med talrika guldgaloner; äfven på de broderade buketterna voro figurerna väl behållna, så att de sågo ut som friska. På kistan satt en mesingsplåt, förgylt, med ornament i renaissancesstil, innehållande följande grafskrift:

HER LIGGER BEGRAFFVEN ERLIG OG VELBYRDIG MAND
OTTHE THOTT THIL ERIKSHOLM, SOM VAR TAGE THOTTIS AFF

ERIKSHOLM OG FRU ELSE WLSTANDS SÖN, HAND HAFFDE THIL HÖSTEU FRU SOFFIE BRADE, SOM VOR OTTHE BRADES DATTER AFF KNUDSTORP, OG KALLEDE GUD HONNEM PAA ERIKSHOLM LÖFFWERDAGEN DEN XXIII MARTII HUIS SJEL GUD HAFFVER OG BLEFF BEGRAFFWEN HER UDI THORLÖSE KIRKE DEN V MAJI AAR EFTER GUDS BYRD ANNO MDLXXXVIII.

Dessutom voro på plåten graverade Thottska och Ulfstandska vapnen.

På en katafalk midt i koret lågo trenne kistor. Den yttersta af dessa tre hade redan på 1830-talet blifvit öppnad, så att der funnos endast ben och gråa stycken af svepningen; besynnerligt nog var högra handen ända till armbågen belt och hållet bibehållen; det var en mycket smal, fin fruntimmershand. I denna kista förvarades de jordiska lemningarna efter Otto Thotts maka *Sophia Brahe*, ett fruntimmer, icke mindre märkvärdigt i Danmarks litterära häfder, än hennes broder Tycho Brahe i vetenskapernas. De båda andra kistorna på katafalken innehöllo *Hedvig Ranzaus* och *Kjerstin Urups*, Sophia Brahes sonhustrurs, lik. Bådas svepningar, siden med gullgaloner, voro bibehållna; de hade på hufvudet galonerade bindmössor. Kjerstins svepning var af högblått siden, och sjelfva hennes ansigte var bibehållet.

Till venster i koret, vid sin faders fötter, låg Otto Thotts och Sophia Brahes son, Tage Thott. Denna kista öppnades på 1840-talet af professor Brunius, och befanns då liket väl bibehållet: ett långt ansigte, hög panna, krokig näsa, händerna sammanknäppta öfver bröstet, fingrar och naglar fullständiga. Svepningen var af högrödt sammet liksom kalotten, allt med mycket galoner. Sedan kistan blifvit öppnad, sönderföll liket, och svepningen svartnade.

Det var Tage Thott som låtit uppföra grafkapellet, och hans epitaphium skall här nedanför anföras.

Till höger i grafkoret stodo tvenne kistor; den ena med *Jylta Gyllenstiernes* och den andra med *Karin Gyllenstiernes* stoft. Båda hade varit svepta i högrödt purpursammet, hvars färg endast bibehållit sig mellan de på hvar andra liggande sammetskuddarne under deras hufvuden.

Dessa voro Tage Thotts tredje och fjerde hustrur.

Till höger i koret och till venster om katafalken, stod en kista, som inneslöt en annan af bly eller tenn, hvilken åter inne-

höll benen af *Anders Thott*, troligen den i Siena 1638 vid 21 års ålder i en duell dödade sonen af Tage och Kjerstin Urup.

Ännu en liten kista, innehållande ett barns, *Brejde Thotts*, lik, hade blifvit insatt emellan katafalken och Otte Thotts kistor.

I det öfver detta grafhvalf belägna koret var ett epitaf uppsatt, hugget i sandsten, med till en del målade figurer. Sjelfva inskriften var författad på latin och af följande lydelse:

AETERNÆ MEM. S. QUISQUIS HUC SUBIS, STA, LEGE, NOSCE.
 MUNDUM HUNC STATIONEM HABEMUS NON PORTUM
 HÆRERE IN EO LICET NON MANERE.
 PRÆPARAMUR HIC TANTUM AD MELIOREM ILLAM VITAM.
 IN EAM ASSUMIMUR NON UT DIU HIC SUMUS SED UT DIGNI
 ET AD LÆTA TUM PRIMUM VENIMUS ET OPTATA.
 ANIMUM ITAQUE COLAMUS PIETATE ET FIDE
 UT CUM ID ERIT, SINE METU SINE MOTU EMITTAMUS
 MORTEM NON TIMEAMUS, NEC OPTEMUS
 ET MANERE NOS DEUS VULT: VELIMUS: ABIRE NON NOLLEMUS.
 UTIQUE INPELLENDI NIHILOMINUS ET TRAHENDI
 NULLIS MALI AUT GRAVES VIVAMUS
 UT MEMORIAM APUD OMNES RELINQVAMUS BONAM MAGIS
 QUAM MAGNAM.
 EGO DIU VOTUM HOC HABUI ET PROPOSUI
 ETIAM HOC MONUMENTO AD POSTEROS TESTARI.
 NAM TAGUS TOTTIUS OCTAVI. F.
 POSUI MIHI ET MEIS SED UXORIBUS.
 BINAS HABUI ET MORTUUS INTER EAS HIC QUIESCAM.
 UT HIC ET PONAM.

HEDVIGIA RANSOVIA. ET.

CHRISTIANA URUP. FUERUNT

INTER ILLUSTRISSIMAS HIC STIRPE ET FORTUNIS
 FORMA INFRA NULLAS SED ANIMO MAGIS ET VIRTUTE MAGNÆ
 AC VERBO DICAM OPTIMÆ PULCHERRIMÆQUE FOEMINARUM
 QUAS SI LICERET ET TUTUM ESSET UT AUREAS TOTAS HIC
 PONERĒ HOC MEREANTUR.
 IN FLORE ÆVI DISCEPERUNT SOBOLĒ MARITO ET DOLORĒ RE-
 LINQVARUNT.

EGO JĀ DEDI QUIDQUID AB AMANTE A MŒSTO
 POSSUNT DEBENTQUE DEMANARE
 NUNC MORTE ET EXTREMA ILLA PROPONENS
 VITAM DEO ET PATRIÆ DICO.
 ANIMĀ CŒLO CUM DECRETORIUS ILLE DIES VENIT
 OSSA CINERESQUE HUIC SEPULCRO DESTINO.
 VALERE TE HOSPES VOLO ET HÆC SCIRE
 CIOIQXXI.

(Öfversättning.)

Eho som hit inträder med tanke på den eviga saligheten, stanna, läs och besinna att vi hafva denna världen till ett hviloställe, icke till ett hem. Vi beredas här blott till ett bättre lif, och dertill upptagas vi, icke efter att hafva lefvat länge utan värdigt, då vi komma till glada och efterlängtade boningar. Låtom oss derföre öfva vår själ i gudsfruktan och tro, så att, då det sker, vi utan fruktan och utan bäfvan må fara hädan. Låtom oss hvarken frukta eller önska döden. Så länge Gud vill att vi här skola förblifva, låtom oss också vilja det, och då han vill att vi skola gå hädan, må vi då också önska det. Låtom oss lefva så, att vi icke göra någon orätt eller bekymmer, så att vi efterlemna ett mera godt än stort minne. Detta har länge varit min önskan och föresats, hvilket jag äfven med denna minnesvård för efterverlden betygar. Jag Tage Thott Otteson har rest denna vård åt mig sjelf, men förnämligast åt mina hustrur. Jag har haft tvenne, och när jag dör, vill jag hvila mellan dem, såsom jag här nedlägger dem. Hedvig Ranzau och Christina Ugerup hafva till börd och förmögenhet varit bland de yppersta, uti skönhet icke underlägsna någon, i själens egen-skaper och dygd utmärkta, med ett ord de bästa och vackraste af qvinnor, så att, om det vore trygt och lämpligt, jag här ville uppställa deras stoder i guld, ty de hafva förtjent det. I blomman af sin ålder bortgingo de, lemnande sin make barnlös och sörjande. Då jag nu egnat dem hvad som höfves en sörjande älskling, vill jag helga min återstående lefnad åt Gud och fäderneslandet och min själ åt himmelen, till dess min sista dag inträffar. Stoffet och benen hvile i ro i denna graf. Främling jag ber dig fara väl och märka detta. 1621).

En annan inskrift i koret lydde:

- An:o 16 den kallede gud Erlig oc Welbiurdig mand Tage Tott
 Ottesson till Erichsholm.
 An:o 1611 den 22 Augusti kallede Gud Erlig oc Welbiurdig Frue Helvig
 Rantzaw.
 An:o 1620 den 5 Martii kallede Gud Erlig oc Welbiurdig Frue Kjerstin
 Ugerup gud gifue dennem alle en Ærefuld Opstandelse.

Midt emot detta epitafium satt ett annat, utan inskrift, hvilket vid rasingen af koret hade blifvit fullkomligt förstördt.

I den beskrifning som presterskapet afgaf den 17 mars 1828 till konsistorium rörande Torrlösa kyrka anföres: att hon var 36 a. lång, 11½ a. bred, vesttornet uppfördt 1800, torn och vapenhus tegelbelagda, Thottiska grafkoret uppfördt 1614, enligt de jernsiffror som funnos på södra sidan. Altartaflan, dopfont och predikstol af träd med bildhuggerier; öfver predikstolen stod C 4 i ornament och en taffa, hvarest anfördes att hon var förfärdigad 1632, då herr Laurentius Povelsson var sockenprest.

Då Torrlösa kyrka af professor Brunius ombygdes 1844, nedrefs den gamla bygnaden, utan att någon afteckning eller undersökning blef företagen från statens sida. Endast af dåvarande klockare gjordes en frihandsritning. Men det gamla grafkoret lemnades med sina lik i det skick som här förut blifvit anfördt. Då varande pastor, kyrkoherden Krook, lät igenmura ingången till grafven, så att kistorna endast kunde ses genom dess låga fönster och sålunda fingo vara i fred.

Men 1862 föllo några landtbrukare på den tanken att det gamla koret borde nedrifvas, helst det lät sig göra att använda kalkbruket på åkrarna. Saken understöddes af dem nyligen ditkomna kyrkoherden *S. L. Bring*, som hade påträffat ett transsumt af »Kongl. Maj:ts nådiga resolution och förklaring uppå de besvär och angelägenheter, som på presterskapets vägnar af Lunds stift andragits», gifven i Stockholm i rådkammaren den 23 december 1723; detta rörde Torrlösa kyrkas grafkors förfall och skröplighet. Vid allmän sockenstämma beslöts att koret skulle rifvas, emedan man också försäkrade att det var att befara, att det kunde rasa och förorsaka skada på människor, som kommo det nära. Biskop Thomander lemnade vid visitationen 1863 sitt bifall till rifningen, men uppmanade pastor att taga vara på det som var af antiqvariskt värde. Sedan annons om att Thottska familjen skulle inom viss tid draga försorg om kapellets reparation blifvit införd i Post- och Inrikes tidningar och troligen förbisedd, försåldes kapellet på offentlig auktion. Kopparkulan blef af sin köpare förvandlad till en kaffekanna. Epitafierna nedtogos, och det ena förstördes alldeles, men det med inskriften blef mycket illa medfaret, så att man af bitarne, som lågo i ett hörn af nya kyrkan vid mitt besök 1865, med möda kunde finna dess forna utseende. Samma öde

hade ett epitaf öfver den förenämnde kyrkoherden L. Povelsson. Detta bestod af en koppartafla med porträtt af honom och hans familj, med talang målade i olja, infattad i en praktfullt skulpterad ekram. Ehuru kyrkoherden Bring påstod sig vara en medlem af denna familj, vårdades det ej bättre än de andra kvarlevorna.

Men sjelfva murarne till koret, som man förklarar vara fallfärdiga, motstodo länge de nedbrytandes bemödanden, så att de endast med jernstänger kunde fås sönder.

Liken blefvo sedan utburna och nedgrädda. Den gamle Otto Thott, hans båda sonhustrur, emellan hvilka Tage anhållit att få hvila, samt Anders Thott, nedgräddes i sjelfva grafkorets botten. Sofia Brahe, Tage Thott och hans båda sista hustrur nedgräddes på kyrkogården utanför koret. Dit blef också lilla Brejde buren. Liket var helt, med undantag af det ena benet, och bars ut af en arbetare, som tagit det ur kistan. Imellertid blef det åter inlagdt i denna och derefter nedgräfdt i den sistnämnda grafven.

Så har det grafställe, som innehöll så märkvärdiga personers stoft, blifvit förstördt. Jag har blott anfört sakens förlopp och afhåller mig från vidare betraktelser, endast beklagande den förstörelselusta som allmänt råder, och på hvilka jag framdeles skall meddela flere andra prof, på det att det må blifva allom kändt, hur föga aktning många efterlevande hysa för våra förfäders sista önskan, och hur ringa de värda hvad som fordom ansågs heligt.
